

Azərbaycan Respublikasında 2026-ci ilin "Şəhərsalma və Memarlıq İli" elan edilməsi haqqında Azərbaycan Respublikası Prezidenti Sərəncam imzalayıb. Azərbaycanın çoxəsrlik tarixə malik şəhərsalma və memarlıq mədəniyyəti ənənələrinin yaşadılmasına, eləcə də ölkədə bu sahədə yeni çəqirışlara cavab verən mütərəqqi yanaşmaların təsviqi və tətbiqinin genişləndirilməsi məqsədile Azərbaycan Respublikasında 2026-ci il "Şəhərsalma və Memarlıq İli" elan edilib. Sərəncama əsasən, Azərbaycan Respublikası Prezidentinin Administrasiyası Azərbaycan Respublikasında 2026-ci ilin "Şəhərsalma və Memarlıq İli" elan edilməsi ilə bağlı tədbirlər planına dair təkliflərini bir ay müddətində hazırlayub Azərbaycan Respublikasının Prezidentine təqdim edəcək. Azərbaycanda şəhərsalma və memarlıq ənənələrinin çoxəsrlik zəngin bir keçmiş vardır. İpək Yolu üzərində yerləşən və müüm ticarət, sənətkarlıq, mədəniyyət mərkəzləri kimi Şərqi ölkələri ilə six iqtisadi, siyasi və mədəni əlaqələr quran iri şəhərlərimizin özünəməxsus simasının formallaşmasında qıymetli memarlıq abidələri müstəsna rol oynamışdır.

Bildiyimiz kimi, Prezident İlham Əliyevin 2024-cü il 28 dekabr tarixli Sərəncamı ilə 2025-ci ilin ölkəmizdə "Konstitusiya və Suverenlik İli" elan olunmuşdu. Bu, dövlətçilik tariximizin öyrənilməsi, eyni zamanda, postmühərbi dövründə yeni milli ideoloji prioritetlərin böyük əhəmiyyət kəsb etmesi, qüdrətli Azərbaycanın dünya ölkələri sırasında özüne layıqli yer tutması, müstəqilliyimizin dönməz və əbədi olmasında bir çox prinsiplərin həm tarixi əhəmiyyətini, həm də mahiyyətini daha da ön plana çıxarmaq baxımından əvəzəsiz rol oynamış oldu. Dövlətin suverenliyi, bir xalqın özünü idarəetmə, daxili və xarici siyasetində müstəqil qərar vermək hüququnu ifadə edən mühüm anlayışdır. Azərbaycanın Dövlət Suverenliyi Günü isə bu anlayışın ən mühüm rəmzi günləndən biri kimi ölkənin tarixində əhəmiyyətli siyasi dönüş nöqtələrindən birini təşkil edir.

Azərbaycan 1990-ci illərin əvvəllerində, Sovet İttifaqının dağılmasından sonra öz müstəqilliyini bərpa etmək üçün mühüm addımlar atdı. Bununla yanaşı, Azərbaycan xalqının suverenlik arzusu və müstəqilliyə olan iradəsi, 1918-ci ildə qurulmuş və cəmi iki il davam edən Azərbaycan Xalq Cümhuriyyətindən irəli gələn ənənələrə söykləndi. Cümhuriyyətin süqutundan sonra 70 ilə yaxın Sovet İttifaqının tərkibində olan Azərbaycan xalqı öz müstəqillik arzularını daim ürəyində yaşatmışdı.

1991-ci il oktyabrın 18-də qəbul edilən Azərbaycan Respublikasının Dövlət Müstəqilliyi haqqında Konstitusiya Aktı ilə Azərbaycan rəsmən müstəqil dövlət statusunu bərpa etdi.

Dövlətimizin müstəqillik tarixinin ən mühüm hadisələrindən olan Əsas Qanun məhz Ulu Öndər Heydər Əliyevin gərgin əməyi nəticəsində hazırlanıb. 1995-ci il noyabrın 12-de ümumxalq referendumu vasitəsilə qəbul edilmiş Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasında ölkəmizdə müasir cəmiyyətin əsas inkişaf istiqamətlərini müəyyənləşdirən ideya və dəyərlər geniş şəkildə təsbit edilib. Belə ki, Konstitusiyada dövlət hakimiyət orqanlarının demokratik qaydada formalşdırılması, insan şəxsiyyətinə və ləyaqətinə hörmət, insan hüquqlarının səmərəli müdafiəsi mexanizmlərinin mövcudluğu, siyasi sistəmdə plüralizme təminat verilməsi, ümuməbəşəri dəyərlərə sadıqlıq və digər dəyərlər öz əksini təpib. Ölkənin Əsas Qanununun milli dövlətçilik tarixinde müstəsna əhəmiyyəti nəzərə alınaraq, Ulu Öndər Heydər Əliyev tərəfindən imzalanmış 1996-ci il 1 noyabr tarixli Fərmanə əsasən, hər il noyabrın 12-si ölkəmizdə Konstitusiya Günü kimi qeyd edilir.

# 2026-ci il - "Şəhərsalma və Memarlıq İli"

Dövlət başçısının Sərəncamına əsasən, 2026-ci il "Şəhərsalma və Memarlıq İli" elan edilib



## MİLLİ MEMARLIĞIN PARLAQ NÜMUNƏSİ

44 günlük Vətən müharibəsində əldə edilən tarixi Zəfər yalnız hərbi deyil, həm də hüquqi və siyasi baxımdan suverenlik dəyərlərinin möhkəmləndirilməsi anlamına gelir. Xalqımız Prezident, Müzəffər Ali Baş Komandan İlham Əliyevin rəhbərliyi ilə əzəli torpaqlarımızın işgaldən azad edilmiş, ərazi bütövlüyünün, dövlət suverenliyinin və ölkənin bütün ərazilərində Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının hüquqi qüvvəsinin tam bərpasının qururverici təntənəsini yaşayır. Postmühərbi dövründə Qarabağ və Şərqi Zəngəzurda yenidənqurma işləri, məcburi köçkünlərin doğma torpaqlarına qaytarılması və iqtisadi integrasiya layihələri suveren dövlət anlayışının real təcəssümü olub.

Prezident İlham Əliyevin 2025-ci il "Konstitusiya və Suverenlik İli" elan etməsi Azərbaycanın dövlətçilik ənənələrini daha da möhkəmləndirmək, xalqın hüquq və azadlıqlarının təmin olunmasına dair öhdəlikləri vurğulamaq məqsədi daşıyır. Bu qərar, həmçinin milli suverenliyimizin və hüquqi dəyərlərimizin təbliği baxımından tarixi bir addımdır. Azərbaycan şəhərsalma və memarlıq sənətinin bariz nümunələri olub daim yüksək inkişaf səviyyəsindən vərəkən tarixi şəhərlərimiz ötən dövrlərin memarlıq tendensiyalarına uyğun böyükü genişlənməkə bərabər, yerli mədəniyyətin əsas xüsusiyyətlərini qoruyub saxlamışdır. Sərəncamda qeyd olunduğu kimi, UNESCO-nun Ümumdünya İrs Siyahısına daxil edilmiş nadir sərvətlərimiz - qədim və orta əsrlərin şəhər mədəniyyətini özündə təcəssüm etdiren içərişəhər və Şirvanşahlar sarayı kompleksi, ezmətli ruhunu in迪yedək qoruyan Qız Qalası, Şəkinin tarixi mərkəzi və Xan sarayı Azərbaycan şəhərsalma və memarlıq sənətinin dünya inciləri sırasında laiyqli yer tutan yadigarlarıdır. 900 illiyi UNESCO çərçivəsində yubileyləri keçirilən böyük şəxsiyyətlər siyahısına daxil olunan qüdrətli sənətkar Əcəmi Naxçıvanının Azərbaycan və Yaxın Şərqi ölkələrinin orta əsrlər memarlığının güclü təsir göstərmiş yaradıcılığı dövrün memarlıq məktəbinin ən yüksək zirvesidir.

Azərbaycan şəhərlərinin planlaşdırma quruluşunda və memarlıq tərzində artıq XIX əs-

rin ortalarına doğru müəyyən dəyişikliklər öz əksini tapmışdır. Sürətli sənayeləşən Bakı şəhəri Şərqi və Qərb memarlığının sinteziində qədimliklə müasirliyin vəhdətindəki təkrarsız görkəmini məhz həmin vaxtlardan almağa başlamışdır. Ümummülli Lider Heydər Əliyevin respublikaya rəhbərlik etdiyi illər Azərbaycan şəhərsalma və memarlığının inkişafında xüsusi mərhələ təşkil edir. Tarixən təşkəkkül tapmış Azərbaycan şəhərlərinin və bütün şəhərsalma sistemlərinin qorunması ilə bağlı bu illərdə Ulu Öndərin təşəbbüsü əsasında vacib qərarlar qəbul edilmiş, tədbirlər həyata keçirilmiş, şəhərlərdə memarlıq abidələrinin bərpası üzrə planlı iş aparılmış, memarlıq və şəhərsalma fəaliyyətinin davamlılığını təmin edən institutional təsisatlar qurulmuşdur.

Azərbaycan dövlət müstəqilliyini bərpa etdikdən sonra şəhər quruluğu sahəsindəki yeni təzahürələr ölkədə inşa edilən monumental komplekslərin memarlıq həllində özünü qabarıq bürüze vermişdir. Ötən müddədə dövrün qabaqcıl yanaşmalarını və milli təcrübələri əks etdirən layihələrin gerçekləşdirilməsi sayesində şəhərsalma sənətinin yüksək mənvi-estetik təsir gücünə malik orijinal nümunələri yaradılmışdır. Mövcud möhtəşəm binalar sırasına daimi yeniləşmə rəmzi olan Heydər Əliyev Mərkəzi, Alov qüllələri kimi modern əsləblü unikal memarlıq abidələrinin və Ağ şəhər kompleksinin eləvə edilməsi ilə paytaxtın mənzərəsi daha da zənginləşmiş, regionların memarlıq siması xeyli dəyişərək yeni şəkil almışdır.

Bu gün də Azərbaycan Respublikasının sosial-iqtisadi inkişaf strategiyasında paytaxt və regionların tərəzli inkişafının təmin edilməsi və dayanıqlı məskunlaşmanın təşviqi, Birleşmiş Milətlər Təşkilatının Dayanıqlı Inkişaf Məqsədlərinə uyğunluqlar təsbit edilməklə, memarlıq və şəhərsalma fəaliyyətinin prioritet istiqamətləri olaraq müəyyənləşdirilmişdir. Ölkəmiz iqlim dəyişmələri və şəhərsalma ilə əlaqədar qlobal çəqirışların həllində, innovativ yanaşmaların formalşamasında etibarlı tərəfdəş kimə tanınır. BMT-nin Məskunlaşma Programı ("UN-Habitat") ilə birgə təşəbbüsələr və bu çərçivədə memarların bir araya gəldiyi milli şəhərsalma forumları Azərbaycanın beynəlxalq tərəfdəşlərlə ortaş fəaliyyətinin uğurlu nümunəsidir. BMT-nin Ümumdünya Şəhərsalma Forumunun On Üçüncü sessiyasının (WUF13) 2026-ci ildə Bakı şəhərində keçirilməsi qərarı Azərbaycanın dayanıqlı şəhərsalma proseslərində artan rolunu göstərir.

Tarixən formalşan Azərbaycan şəhərlərinin və bütün şəhərsalma sistemlərinin qorunması problemləri ilə bağlı müxtəlif qərar və tədbirlər həyata keçirilmişdir. Şəki (1968), Bakının içərişəhər hissəsi, Şuşa və Ordubad (her üçü 1977 ildə) şəhərləri, Lahic qəs. (1980) Nardaran kəndi (1992), Qədim Şabran şəhəri (2002), Qax r. İlisu kəndi (2002), Ordubad r. Arpaçay vadisi (2002), Şabran rayonu Çıraqqala (2002), Şəki rayonu Kış kəndi (2003), Hacıqabul rayonu Pir Hüseyn xanəgahı (2004) Azərbaycan memarlığı tarixi qorugu elan edilmişdir. Qloballaşan dünyada şəhərsalma insan heyatının keyfiyyətini artırmaq, ətraf mühiti qorumaq və iqtisadi inkişaf təmin etmək baxımından əsas prioritətlərdən birinə çevrilib. Şəhərlər sürətlə böyükür, lakin bu prosesin planlı və dayanıqlı olması gelecek nesillərin rifahi üçün həyati əhəmiyyət daşıyır. Azərbaycan öz inkişaf strategiyalarında şəhərsalmanı insan mərkəzli, ekoloji və iqtisadi cəhətdən dayanıqlı şəkildə formalşdırmağa xüsusi önem verir. Prezident İlham Əliyevin rəhbərliyi ilə ölkədə həyata keçirilən şəhərsalma programları, müasir infrastruktur layihələri və işğaldan azad olmuş ərazilərdə quruculuq işləri bu sahədə Azərbaycanı regionun qabaqcıl ölkələrindən birinə çevirib.

## DAYANAQLI ŞƏHƏRLƏRİN GƏLƏCƏYİ

2026-ci il mayın 17-22-də Bakı yenidən dünyanın diqqətini özüne celb edəcək. Azərbaycan paytaxtında Birləşmiş Millətlər Təşkilatının (BMT) en nüfuzlu tədbirlərindən biri - Ümumdünya Şəhərsalma Forumunun 13-cü Sessiyası (WUF13) keçiriləcək. Məzmununa və əhatə dairəsinə görə bu Forum BMT-nin iqlim Dəyişkiliyi üzrə Tərəflər Konfransından (COP) sonra ikinci ən böyük və strateji əhəmiyyətli qlobal platforma hesab olunur. Bu mühüm tədbirin Bakıda təşkil yarın regional deyil, həm də qlobal məqyasda şəhərsalma, dayanıqlılıq və ətraf mühiti sahələrində Azərbaycanın artan liderliyini nümayiş etdirir.

Bakı Forumunun əhəmiyyəti "UN-Habitat" və onun tərəfdəşləri üçün bir neçə mühüm yubileyle sıx bağlıdır. Belə ki, həmin il bir sərət tarixi və rəmzi hadisələrin yubileyləri qeyd olunacaq. 1976-ci ildə keçirilmiş və "UN-Habitat"ın yaradılmasının əsasını qoymuş "Habitat I" konfransının 50 illiyi, 1996-ci ildə İstanbulda təşkil olmuş "Habitat II" konfransının 30 illiyi, 2016-ci ildə qəbul edilmiş "Yeni Şəhər Gündəliyinin" 10 illiyi 2026-ci ildə tamam olur. Bu yubileylər BMT-nin şəhərsalma sahəsindəki fəaliyyətinin mühüm mərhələlərini və qlobal şəhər inkişafı istiqamətində əldə olunan nailiyyətləri əks etdirir. Hər biri öz növbəsində şəhərsalmanın davamlı inkişafı, insanların həyat seviyyəsinin yüksəldilməsi və ətraf mühitin qorunması üçün strateji əhəmiyyət daşıyır.

WUF13-ün Bakıda keçirilməsi bu mühüm yubileylərin həm beynəlxalq seviyyədə qeyd olunması, həm də Azərbaycanın şəhərsalma sahəsindəki öncül rolunun dünyaya təqdim edilməsi baxımından əlamətdardır. Bu Forum ölkələrə ötən dövrə əldə olunmuş təcrübələri müzakirə etmək və gələcək üçün yeni, innovativ həllər tapmaq imkanı yaradacaq. Azərbaycan üçün isə WUF13 həm ölkəmizin qlobal şəhərsalma gündəliyindəki mövqeyini möhkəmləndirmək, həm də regionda dayanıqlı və ağıllı şəhərsalma modellərini təşviq etmək üçün əvəzsiz platformadır. Ölkəmiz "UN-Habitat" təşkilat ilə genişliyəsi eməkdaşlıq programı çərçivəsində insan mərkəzli, "ağıllı" və dayanıqlı şəhərlərin qurulması üçün qlobal bilik və təcrübənin formalşdırılması da fəal iştirak edir. Belə ki, "UN-Habitat" Assambleyasının 2023-cü il iyunun 5-8-də keçirilmiş ikinci sessiyasında qəbul edilən qətnaməyə əsasən, "BMT-nin İnsan Mərkəzli Ağlılı Şəhərlər üzrə Beynəlxalq Təlimat" sənədinin hazırlanması məqsədilə beynəlxalq ekspertlər qrupu formalşdırılıb. İyirmi dörd ölkədən 31 aparıcı mütəxəssisin yer aldığı bu qrupda Azərbaycanı iki nümayəndə təmsil edir. Bu fakt Azərbaycanın həmin sahədə həm praktiki, həm də intellektual töhfə verən ölkələrdən biri olduğunu bir daha nümayiş etdirir. Həmin beynəlxalq ekspertlər qrupunun biri fəaliyyəti nəticəsində hazırlanmış "İnsan Mərkəzli Ağlılı Şəhərlər üzrə Beynəlxalq Təlimat" layihəsi 2024-cü il mayın 29-30-da Nayrobidə keçirilmiş "UN-Habitat" Assambleyasının növbəti iclasında təqdim olunaraq, üzv dövlətlər tərəfindən geniş şəkildə müzakirə edilib. Bu sənəd gələcəyin şəhərlərinin planlaşdırılması və idarə olunması sahəsində qlobal yol xəritəsi kimi çıxış etməyi hədfləyir.

**Nəzakət ƏLƏDDİNQIZI**